

Links-rechts, niet-confessioneel en confessioneel, zo kan men de Nederlandse politieke partijen onderscheiden. Een onderscheid dat in het parlement vooral tot uiting komt als er zeer in het algemeen wordt gesproken of als men het heeft over zeer bijzondere onderwerpen, liggende op het terrein van goede zeden, Zondagsrust en lijkverbranding. Beide soorten vertoningen hebben we de laatste week weer kunnen zien in de Tweede Kamer, en wel bij de algemene beschouwingen over de rijksbegroting 1948 en bij het begrotingshoofdstuk Binnenlandse Zaken. In allerlei graden van hevigheid kwam bij die gelegenheden naar voren, hoe onze rechtse

heid kwam bij die gelegenheden de volksvertegenwoordigers hun politieke overtuiging en hun geloof door-
nemmen. Het merkwaardige ver-
schijnsel doet zich daarbij voor, dat
het zeer wel geoorloofd, en dan ook
gebruikelijk is, de politieke argumen-
ten van deze heren te bestrijden,
maar het wordt geacht van slechte
smaak te getuigen iets tegen de ge-
loofsargumenten te zeggen. En dit
gebeurt dan ook in den regel niet.

gebeurt dan ook in den regel niet.
Als bijv. de a.r. fractieleider Schou-
ten zegt, dat onze regering niet met de Republiek mag onder-
handelen, mag men die stelling gerust bestrijden. Maar als
hij, zijn onrust tonende over wat hij noemt de „verwereld-
lijking” of de „secularisatie” en de „levensontbinding, zo
sterk, dat de hele menselijke samenleving er door wordt be-
dreigd”, tenslotte uitroept: „Hiertegenover past ons maar één
ding, en dat is, dat men zich in ootmoed onderwerpt aan God
Almachtig, aan de Waarheid van Zijn Woord en aan de
inhoud van de door Hem voor het leven gegeven geboden”,
dan zwijgt men over deze redenering. De heer Schouten heeft
inderdaad op 11 November j.l. in de Tweede Kamer de aan-
gehaalde woorden gesproken. Men wil hier niets tegen zeggen,
omdat men vreest iemand in zijn intiemste gevoelens te
kwetsen. Zo zal men in de politiek zijn tegenstander evenmin
voor de voeten werpen dat hij onder invloed staat van de
verkeerde inzichten van zijn echtgenote.

verkeerde inzichten van zijn echtgenote. Nu komt het niet voor dat een Kamerlid zich beroept op de adviezen van zijn vrouw. Maar helaas al te vaak gebeurt het, dat een kamerlid zich op zijn godsdienstige gevoelens beroept. Dit is op zijn minst genomen niet sportief. Zo'n volksvertegenwoordiger gebruikt dan immers argumenten, waartegen men volgens de eisen van de goede smaak niets mag zeggen, argumenten welke aldus onaantastbaar zijn, althans schijnen. Hij kan op die manier in het debat zijn positie versterken zonder dat dit verdiend is. Een reden te meer om principieel de confessionele politieke partij te verwerpen. Dat men rekening houdt met de goede smaak en dat men zodoende de gelovige medeburgers en volksvertegenwoordigers niet in hun gevoelens kwetst is toe te juichen. Aan de andere kant evenwel ontziet de gelovige de niet-gelovige in de politiek veel minder. Iemand als de heer Schouten wenst met zijn redeneringen de niet-gelovigen uit te sluiten van 's lands bestuur. Hij verwacht van hen alleen maar kwaad:

„levensontbinding”, „vloeden, welke het leven overspoelen”. Een *tijke krasser drukt de staatkundig-gereformeerde ds. Zandt het uit. Alles wat niet-christelijk is noemt hij „humanistisch, liberaal en revolutionnair”; dat is voor hem naar het schijnt allemaal hetzelfde en des duivels. Dit laatste in het bijzonder is zo bedenkelijk. Wat een christen als ds. Zandt „des duivels” noemt is voor hem het ergste wat er bestaat. De niet-christen kan zo’n uitspraak dus in zijn zak steken; hij wordt blijkbaar verondersteld niet in zijn gevoelens te kunnen worden gekwetst. De confessionelen in de Kamer, in het bijzonder de hervormden, zijn soms zeer consequente

christenen, behalve wat de verdraagzaamheid betreft.

Een geluid van verdraagzaamheid werd wel gehoord van de zijde der regering. In het kabinet-Beel zitten christenen en humanisten. Dit vereist op zichzelf reeds toepassing van het beginsel der verdraagzaamheid. De moeilijkheid is, dat de prot.-chr. partij heel graag dingen zeggen waaruit zou moeten blijken, dat dit kabinet niet christelijk zou zijn. Zij

brengen daarmee, zij het niet met zoveel woorden, hun „roomse mede-christenen” — een term die chr.-hist. onder elkaar wel gebruiken — in het kabinet in een moeilijk parket, evenals de socialistische ministers van protestants geloof. Het kabinet noemt zich vooruitstrevend en christelijk. Ook wat dit betreft maakt ds. Zandt het heel bont door te beweren, dat tegenwoordig alles christelijk wordt genoemd en het woord christelijk wordt gebruikt als vlag die „een duivelse lading” moet dekken. Maar voor hem is dan ook alles wat niet positief christelijk is van de duivel.

Het verdraagzame geluid van regeringszijde kwam vooral van de rooms-katholieke minister van binnenlandse zaken, mr. Witteman. Bij de behandeling van zijn begrotingshoofdstuk werd er gesproken over aanstootgevende zomerkleding en aanstootgevende films. Het is wonderbaarlijk hoe gauw de politieke christenen aanstoot nemen; en het is voor de rust in het land maar goed dat de humanisten daar niet aan mee doen. Een a.r. afgevaardigde, ds. Fokkema, had het te kwaad over de vertoning van een film, waarin God in mensenge-daante is te zien; hij noemde die film godslasterlijk en infaam. In hoeverre dit woord „godslasterlijk” op zijn plaats was kan deze theoloog zelf wel beoordeelen. Maar zou hij niet beseffen, dat hij, in het bijzonder als volksvertegenwoordiger, zich ervan te onthouden heeft iets, waar zovelen geen bezwaar in zien en wat alleen voor mensen met een bepaald geloof verboden is, infaam — geenszins een typisch theologische beoordeling — te noemen? Moeten wij daar niet uit opmaken, dat hij ieder,

(vervolg op pag. 2)

*Christenen, Joden, Parsen, Moslemien,
zij dolen allen; voor wie toe wil zien,
vervalt de gansche menschheid slechts in tweeën,
twee soorten enkel worden er ontdekt:
intelligente menschen zonder vroomheid
en vrome menschen zonder intellect.*

Uit: Oostersch III, bewerkingen van
oosterse poëzie door H. J. LEOPOLD *)

*) Dit vers is de bewerking van een fragment van een Oosters gedicht, door Leopold gevonden in Engelse versie in Translations of Eastern poetry and prose van R. A. Nicholson. Het vers is wat generaliserend, men kan al meteen zeggen dat waarlijk niet elke niet-vrome intelligent is. Men kan het echter in deze zin, begrijpen, dat wie vroom — en dit woord in zijn beperkte betekenis genomen — is, bij zijn pogingen om intelligent te denken moet stuiten op grenzen die zijn blik verenigen.

Langs 's levens grenzen

V. HET INSTINCT.

Er is een duidelijk verschil tussen het kind en de pop waarmee het speelt. Het levende en het levenloze zijn hier duidelijk onderscheiden. Overzien we echter het gehele gebied van het leven, dan ontdekken we levensvormen, die heel weinig van de levenloze stof onderscheiden zijn. Aan de grenzen des levens vervloeien de verschillen met het niet-levende. Daarom is het zeer moeilijk, eigenlijk onmogelijk te zeggen wat het leven is. Het is een bron van kracht. In sommige zeer ingewikkeld opgebouwde structuren van de materie heerst een kracht, die zich aan de algemeene geldende wetten van de natuur- en scheikunde in sommige opzichten schijnt te onttrekken. Het leven is een kracht, die gericht is op zelfhandhaving en op beheersing, op onderwerping van de materie, waarin zij huist, waaraan zij gebonden is, en waaruit ze is voortgekomen.

In de natuur zijn zeer duidelijk twee manieren op te merken, waarop het leven ontsnapt aan de wetten, die gelden voor de stof, dat zijn het instinct en de rede.

Nu past hier wederom — vanzelfsprekend — de opmerking, dat deze beide aanzichten van het leven niet volledig gescheiden zijn. De mens is met rede begaafd, maar verricht ook instinctmatig vele handelingen. Het dier is redeloos, handelt volgens instinct. Maar ook in het dier kunnen we soms de rede, al is het schemerig, als beslissend voor het handelen zien optreden. Een hond heeft geheugen, doet soms uit een gegeven aantal mogelijkheden een „vrije” keuze. Van de twee manieren, waarop het leven boven de stof uitkomt, is de rede bij de mens het verst ontwikkeld en het instinct slechts van geringe betekenis, terwijl bij het dier de verhouding juist andersom is. Op het instinct ligt hier een zware nadruk en van de rede is slechts bij enkele diersoorten een begin van ontluiken op te merken.

Ook de plant is een vorm van het leven. De voornaamste functie van het leven is hier met behulp van de zonne-energie uit eenvoudige stoffen — koolzuurgas en water — hogere energie-rijke stoffen — suiker, zetmeel — op te bouwen. Van beheersing der levensomstandigheden, van afweer tegen vijandige omgeving — droogte, kou, hitte, enz. — is bij de plant iets te zien. Hier naderen we weer een grens van het leven. We zouden kunnen zeggen, dat de plant veel minder leven bezit dan het dier. Een vogel heeft dan weer meer leven dan een worm.

Om nu inzicht te krijgen in de twee manieren, die het leven in het dierenrijk volgt om de stof en de omgeving te beheersen moeten we niet de levensvormen met zeer weinig leven bestuderen, want niet dan de grenzen of aan het begin, maar bij de verst ontwikkelde vormen zijn de verschijnselen het duidelijkst. Het instinct heeft nu zijn volledigste ontwikkeling bereikt in het insect. En van de insecten vertonen de bijen en de wespen een bijna volmaakte ontwikkeling. Als we willen zien, wat het instinct hier wel vermag, moeten we bijv. het leven van een graafwesp bestuderen. Het verhaal hoe dit dier voor de instandhouding van zijn soort zorgt is ongemeen boeiend. Voor-

af ga de opmerking, dat geen enkele graafwesp zijn nakomelingschap, waarvoor hij feilloos zorgt, ooit gezien heeft. Op ervaring kunnen zijn maatregelen dus niet berusten.

De wesp dan begint met een hol te graven door in de bek steentje voor steentje uit een zandbodem weg te dragen. Dan zoekt hij een rups. Hij valt deze aan; steekt deze met zijn angel enige malen vlak naast een zenuwknop. Als een bekwaam chirurg volkomen op de hoogte van de anatomie van het zenuwstelsel van de rups wordt het gif juist zo ingespoten, dat geen dood, maar verlamming volgt. Dan krijgt de rups een paar knauwen met de kaken in de kop, waar de hersenzenuwknop ligt, zodat ook nog bewusteloosheid optreedt. De aldus bewerkte prooi wordt nu naar het hol gesleept. Het ei wordt gelegd en als de larve uitkomt, vindt deze naast zich uitstekend geconserveerd, want levend voedsel. Was de rups gedood, hij zou verdroogd of verrot zijn. Was hij niet verlamd, hij zou ontvlucht zijn.

Hier zien we, waartoe het instinct in staat is. De wesp „weet” bij zijn ontstaan alles wat nodig is om zich zelf en zijn geslacht te handhaven. Er is geen ervaring, geen overdracht van verworven kennis. Er is volkomen zekerheid van handelen, geen keuze uit gegeven mogelijkheden. Heel zeldzaam en heel zwak zien wij soms een weinig gevarieerde levenswijze bij gewijzigde omstandigheden. Bijen bouwen hun raten weleens iets anders als de plaats waar de raten bevestigd moeten worden dit nodig maakt. Als dit zou wijzen op ervaring en overleg, waardoor op andere dan de altijd gevolgde wijze het insectenleven de stof beheerst, dan is toch het redelijk element hier uiterst zwak.

Het instinct „weet” dus alles, is bij het eerste begin van het individu volkomen af; de levensinhoud is volmaakt. Het is alsof het leven zijn laatste geheimen aan het instinct geopenbaard heeft. Er is echter geen bewustzijn. Van de boom der kennis hebben de insecten niet getogen. Het instinctleven is zonder problemen, zonder vragen. Daarbij behoort natuurlijk een lichaamsvorm, die voor het leven volkomen uitgerust is. Als we het lichaam van de meest ontwikkelde insecten bekijken is dit wonderbaarlijk uitgerust. Volledig gepantserd, zaag-, steek-, zuigapparaten zijn aanwezig.

Gezien van uit het standpunt van het leven is hier het hoogste bereikt: volkomen beheersing van de stof door een onbewust weten, door een gegeven, niet door ervaring verworven, kennis van alles wat nodig is om te ontkomen aan de wetten, die alle stof tot ontbinding brengen.

Als we instinct en rede vergelijken, mogen we niet het menselijke vermogen zien als vervolmaking van het instinct. Instinct en rede zijn twee even fraaie oplossingen om uit te komen boven het levenloze.

Het instinct weet alles zonder bewustzijn. De rede weet niets, wanneer de mens geboren wordt. Slechts de instinctieve kracht beheerst de levensfuncties, die op het vitale leven zijn gericht. Het bewustzijn verwerft zich een inhoud, die het leven verder stuwt.

Het instinct is echter alleen op directe vitale functies gericht. Het geeft alleen richting bij voedsel, paring, voortplanting.

Bezinning, beschouwing, inzicht, en deugden en ondeugden vindt men niet bij het instinctieve leven.

M. G. WARFFEMIUS.

Onverdraagzaamheid steekt het hoofd op

Reeds berichtten wij in het vorige nummer omtrent de misstap van de Alkmaarse loco-burgemeester nl. het verbieden van een openluchtbijeenkomst aldaar van De Dageraad. Daarop huurde deze vereniging een zaal om een protestvergadering te houden tegen dit besluit. De zaalverhuurder trok echter, toen dreigbrieven hem meedeelden dat z'n ruiten ingegoooid zouden worden, de verhuur in.

Voor iedere bewoner van Alkmaar staat wel vast, dat indien de openluchtbijeenkomst van September normaal was doorgegaan, geen haan naar onverdraagzame actie zou hebben gekraaid. Doordat de loco-burgemeester echter het slechte voorbeeld gaf; werd het met driestheid gevolgd door lieden, die zo iets nu eenmaal een heerlijke sport vinden. Wij weten echter uit jarenlange ervaring met het nationaalsocialisme wat het betekent als met stenen bewapende kwajongens zich met het geestelijk leven van een volk gaan bemoeien. Het is een treurig verschijnsel, dat dit te Alkmaar thans gebeurt en het bewijst opnieuw hoezeer verzet tegen de onverdraagzaamheid blijft geboden.

Het Rode Kruis-Rapport

Het rapport over de werkzaamheden van het Ned. Rode Kruis in oorlogstijd is gepubliceerd en constateert dat door gebrek aan moed en verbeeldingskracht en door bureaucratie duizenden landgenoten in Duitse gevangenschap zijn omgekomen, die, menselijkerwijze gesproken, gered had kunnen worden.

Wij voelen niet in de eerste plaats de behoefte te roepen om de hoofden der schuldigen. Hun moge recht geschieden. Maar waarop wij de nadruk willen leggen is, dat overal waar mensen tekort schieten in het vermogen om zich de nood en de ellende van anderen voor te stellen en offers te brengen voor hun medemens onherstelbare gevolgen zich voordoen. Dat geldt zowel voor oorlogs- als vreedstijd. Allen die verantwoordelijkheid dragen voor anderen — en wie doet dat niet! — richten enorme schade aan zodra zij in die ander de mens niet meer zien, die is zoals zij zelf zijn, met dezelfde levensrechten en levensverlangens. De grootste misdaad van onze tijd is, in de mens slechts het nummer, het artikel van de wet, het voorschrift te zien. Dat is de schuld dezer rode-kruismensen. Het had anders gekund. Nu is het te laat. Maar elders kan het nog anders. Moge daarvan ieder onzer overtuigd zijn.

Parlementaire geluiden

Vervolg van pag. 1

die zijn geloofsovertuiging niet is toegedaan, infaam vindt? Voor het overige: als hij bezwaren tegen die film heeft moet hij er niet naar gaan kijken.

Wij zouden dit alles wel kunnen laten passeren als het niet juist in onze volksvertegenwoordiging was gezegd. Gelukkig vormde minister Witteman een tegenwicht door er op te wijzen, dat ons volk nu eenmaal uit verschillende groepen is samengesteld en dat men daar rekening mee heeft te houden. Zó verdraagzaam was deze bewindsman, dat zijn geloofs- en partijgenoten in de Kamer er van schrokken en dit niet onder

stoelen of banken staken.

Men kan de hier gesignaleerde feiten, die elk jaar weerkeren, droevig vinden. Maar laat ons aan de andere kant de doorbraakgedachte niet uit het oog verliezen. De doorbraak vertoonde zich al vroeg reeds bij de liberaal gezinden — hun beginselen brachten en brengen dit automatisch mee —, later was zij evenzeer in de S.D.A.P. te bespeuren en de P.v.d.A. heeft er bijzondere nadruk op gelegd.

Sinds in Nederland k e r k e n s t a a t gescheiden zijn, zullen de politici van rechts moeten bedenken, dat zij eerst wanneer zij zich van die scheiding bewust zijn, s t a a t s lieden mogen heten.

Ss.

Een humanistische stem uit Amerika

II.

HET humanisme is meer dan een filosofie. Het is een levend menselijke doelstelling (gedefinieerd in termen van het naturalisme). Dat doel dient, om het menselijk leven op deze planeet zo rijk en bevredigend mogelijk te maken. Wij geloven, dat wij, in de natuurlijke bronnen van ons aardse zijn, het menselijk leven inbegrepen, al het nodige hebben voor de vervulling van wat wij totnu toe voorgestaan hebben, en dat het de voornaamste taak van de mens is, zijn eigen weg af te bakenen en de gebeurtenissen in zoverre te voorzien, als zij hem brengen tot een rijker en voller leven. Het ontwikkelingsproces, dat de mens tot zijn tegenwoordige staat heeft gebracht, is in hoofdzaak onbewust, blind en zoekend geweest. Door de menselijke intelligentie is het zichzelf bewust geworden en het kan nu met overleg zijn weg vervolgen. Om een zin van Julian Huxley aan te halen, „de evolutie is in de mens het verst vooruitgeschreden”. Wij kunnen nu de balans opmaken van onze gegevens en ze gebruiken tot het bewust najagen van ons doel, waarvoor wij de evolutie in het kleine hoekje van het heelal, dat wij beheersen, een stap vooruitbrengen. Laat ons trachten, het doel, dat het humanisme zich voor ogen stelt, nader te definiëren.

Het kan slechts bepaald worden in waarden van de mens zelf. De mensheid heeft door lange ervaring geleerd dat er bepaalde dingen zijn, die hem een gevoel van voldoening schenken. Sommige van deze dingen zijn van zeer huiselijke aard en bevredigen de meest fundamentele eisen van ons bestaan — voedsel en beschutting van het lichaam, bevrediging van de seksuele verlangens en de omgang met mensen. Juist omdat ze algemeen en fundamenteel zijn, zijn ze van het allergrootste belang. Zij hebben hun geestelijke, zowel als hun materiële kant, nog eens weer die eenheid van lichaam en geest bewijzend, die den mens kenmerken.

Daar de voorziening in de eerste levensbehoeften minder onzeker geworden is, komt er meer energie vrij om naar andere waarden te streven. De mens leert de vreugden kennen van het scheppend werk; beheerst in toenemende mate de krachten van zijn wereld en maakt ze aan zich dienstbaar; kweekt het schone aan; zoekt de waarheid; geraakt in intenser verkeer met zijn medemens; streeft naar het goede, dat slechts bereikt kan worden door ontwikkeling van zijn eigen karakter; droomt zijn droom van een volmaakte wereld. Zijn leven is onnoemelijk rijk, zowel in werkelijkheid als in mogelijkheid.

De tragedie van het menselijk lot is, dat hij van deze rijkdommen slechts zeer gedeeltelijk gebruik kan maken. Zelfs aan het bevredigen van de meest fundamentele behoeften wordt lang niet overal in dezelfde mate voldaan, en vele waarden, die essentieel zijn voor een vol leven, zijn slechts in beperkte mate voor weinigen bereikbaar. In hun pogingen om zich deze waarden, die zij begeren, eigen te maken, komen zij in conflict met de daaruit voortvloeiende tegenslagen en remmen. De onmenselijkheid van mens tot mens, zijn zelfzucht, staan hem in de weg, maken zijn waarden onzeker, verhinderen hem, deze zo te ontwikkelen en te vermeerderen, zoals hij zou kunnen doen.

De humanist ziet dit alles in, hij erkent, dat deze aardse waarden grote voldoening geven en tot in het oneindige kunnen toenemen; hij erkent ook, dat de grootste moeilijkheid voor de mens, deze waarden aan zich dienstbaar te maken, in hemzelf liggen. Daarom wendt hij zich tot het voornaamste probleem van het menselijk leven, de aardse zaken zo te regelen, menselijke krachten zo te richten, dat deze waarden gestadig toenemen, stabiel worden en meer evenredig verdeeld onder de mensen. In de wijze waarop hij deze zaak aanpakt is de humanist geen utopist. Hij is zich wel bewust, dat wij het doel niet in één sprong zullen

Wij publiceren hier het tweede gedeelte van een beschouwing over humanisme van de Amerikaanse E. Burdette Backer. De vertaling is van mevrouw H. A. Polak-Schwarz. Het eerste gedeelte is te vinden in ons nummer van 16 November 1947.

bereiken, dat de wijsheid gebiedt slechts de volgende stap te doen. Daarbij moet hij er zich van vergewissen, dat deze in de door ons gewenste richting gaat. Inderdaad weet hij, dat de vooruitgang die wij maken, ons tegenover nieuwe problemen stelt en hij neemt niet van te voren aan, dat wij ooit een toestand van stabiele volmaaktheid zullen bereiken. Desalniettemin laat hij zich niet afschrikken door moeilijkheden en hindernissen, die zich op zijn weg voordoen. Hij handhaaft zijn geloof in de mens en weigert een limiet te stellen aan de vooruitgang van de wereld, als hij die mag hervormen naar zijn wens. Eén ding is steeds duidelijker geworden, n.l. dat deze zaak de aangelegenheid van de hele mensheid te samen is; men moet ervan overtuigd zijn, dat zij niet alleen het lot van onze generatie, maar ook van de toekomstige beïnvloedt. Alleen in de conceptie van de werkelijke eenheid der mensheid, een eenheid, die nog in wording is, kunnen wij de oplossing vinden voor het maatschappelijke raadsel, waar tegenover wij ons gesteld zien. Wij moeten ons ontwikkelen in de richting van een organische eenheid, waar in het belang van de enkeling gevoeld wordt als het belang van allen. Loyaliteit aan de gemeenschappelijke zaak van het mensdom op zijn weg naar hogere menselijke waarden voor iedereen zonder uitzondering, is het gebod van het humanisme en dit geeft het zijn kracht.

Met de vervulling van dit doel wordt het werkprogramma van het humanisme ten uitvoer gebracht. Zijn methoden moeten in overeenstemming zijn met zijn begrip van de menselijke situatie en zijn doelstellingen.

Dit betekent, dat het alleen kan bouwen op natuurlijke hulpbronnen — al de vaardigheden en werkmethoden, die door de mens ontwikkeld zijn in zijn langdurige pogingen om de levensomstandigheden te beheersen. De mens moet het zelf doen.

(wordt vervolgd)

De mens in zijn wereld

Wie werkt maakt fouten. Deze uitspraak wordt veel gebruikt maar mag geen dooddoener worden. Vooral niet als de gemaakte fouten te vermijden waren geweest, als zij te wijten zijn aan achteloosheid. Wie werkt maakt fouten: men kan dit over het algemeen slechts als verontschuldiging aanvoeren wanneer er te goeder trouw beleidsfouten zijn gemaakt, maar zeker niet wanneer achteloosheid, onachtzaamheid of gebrek aan eerbied voor een mensenleven de fout hebben veroorzaakt.

Dit moet men zich voor ogen houden als men denkt aan de onmenselijke toestanden in de gevangenis te Batavia kort na de Japanse capitulatie, aan de treurige gebeurtenissen op Zuid-Celebes, aan het onverantwoorde transport van gevangenen op Java, dat enige tientallen Indonesiërs het leven heeft gekost.

Deze zaken worden onderzocht; dit is althans toegezegd. Maar men hoort er nog slechts weinig van. Ons volk zal evenwel niet moe mogen worden aan te dringen op het onderzoek en op publicatie van de uitslag daarvan. Het heeft er recht op, voor zover er Nederlandse onder-

De radio op Zondag
9.45-10 uur

Serie: „Humanistische waarden”

21 December Mevr. Dr. A. Romein-Verschoor: VIII. „Menselijke waardigheid”.

28 December Prof. Dr. C. D. J. Brandt: „Terugblik over het jaar”.

Uit onze grootste havenstad

Wij lezen in de N.R.C. van 26 November j.l.:

Het Residentietoneel heeft een stuk van Peter Blackmore op het repertoire, Miranda genaamd: de geschiedenis van een zeemeermin, die enige tijd als patiënt in een rusthuis komt. Wij hebben het stuk nog niet gezien, maar er veel waardeerends over gelezen. Na de première te 's-Gravenhage schreef bijvoorbeeld het r.k. dagblad Het Binnenhof, met veel genoegen terug te denken aan deze pretentieuze voorstelling, die bovendien door décor en costuums een verzorgde indruk maakte onder de straffe regie van Bets Ranucci-Beckmann.

Dit stuk nu is Zondagmiddag in de Rotterdamse Schouwburg vertoond voor een katholiek gezelschap en daarbij heeft zich het merkwaardige feit voorgedaan, dat verscheidene toeschouwers eensklaps duidelijke blikken van ergernis gaven over de door de zeemeermin gedragen toiletten. Het kwam zover, dat een geestelijke zich achter het toneel begaf en daar het verzoek deed om de „aankleding” op dit punt enigermate te herzien, ter voorkoming van verdere trammalan. Aan dit in de hoffelijkste vorm gewikkelde verzoek werd gevolg gegeven en de schouders van Lilly Bouwmeester bleven voor het verdere gedeelte van de voorstelling met een sjaal bedekt. Het Residentietoneel was met deze vertoning reeds alom in den lande geweest en nergens had men aanstoot genomen, maar katholiek Rotterdam, o la la, daar verhief men zich van zijn zetels en begaf men zich naar de couloirs, resp. naar buiten, om toch maar aan die verstikkende atmosfeer van zede-loosheid te ontkomen.

Onze lezers weten nu in elk geval waar zij aan toe zijn, wanneer het stuk hier ook in openbare voorstelling komt. Ten overvloede maken wij — behoedzamer dan Het Binnenhof (r.k.) — nog het strikte voorbehoud: „voor door de wol geleverde volwassenen”.

danen voor verantwoordelijk zijn, te weten wie de schuldigen zijn en wat er met hen gebeurt. Die schuldigen hebben als mens tegenover hun medemens gefaald. Hoe zijn zij daartoe gekomen? Het zal moeilijk zijn precies hun motieven — zo deze er al zijn geweest — vast te stellen. Dat zij ver zijn gegaan op een verkeerd pad staat echter wel vast. Zij hebben iets willen of moeten doen dat op zichzelf wel te verdedigen kan zijn geweest. Maar zij zijn daarbij kennelijk gekomen op die verkeerde weg, waar men de mens niet meer als mens telt. Wie op dat pad komt gaat bij elke stap te ver: hij begeeft zich steeds in excessen. En deze excessen worden nu over de wereld rondgebazuind en ons volk aangegrepen. Doch het zijn individuen die hun plicht niet hebben gedaan door de menelijke grenzen te overschrijden. Dit behoort spoedig te worden vastgesteld en de consequenties daarvan moeten worden aanvaard. Ons volk heeft de naam de mens als mens te kunnen zien en te behandelen. Die naam mag het niet verliezen door excessen van enkele lieden, evenmin doordat men die excessen stopt daar waar zij voor die gefaald hebbende enkelingen geen gevaar zouden opleveren: in de doofpot.

Excessen

Excessen worden nu over de wereld rondgebazuind en ons volk aangegrepen. Doch het zijn individuen die hun plicht niet hebben gedaan door de menelijke grenzen te overschrijden. Dit behoort spoedig te worden vastgesteld en de consequenties daarvan moeten worden aanvaard. Ons volk heeft de naam de mens als mens te kunnen zien en te behandelen. Die naam mag het niet verliezen door excessen van enkele lieden, evenmin doordat men die excessen stopt daar waar zij voor die gefaald hebbende enkelingen geen gevaar zouden opleveren: in de doofpot.

Ss.

Victorie der broederschap

Wanneer nog eens de tijd zal aanbreken, dat er geen opgejaagden en achtervolgden door Europa zwerven, geen illegale werkers achter hun vermoming in dagelijkse vrees voor gevangenis en martelingen hun geboorteland bezoeken — dan zullen in die gelukkiger tijd wellicht enkele boeken getuigen van de offeringsgezindheid en de moed, die mensen in deze tijd aan den dag leggen terwille van een samenleving zonder geweld en zonder geestelijke dwang. Tot die boeken zal dan zeker behoren *Brood en Wijn* van de Italiaanse schrijver *Ignazio Silone*, maar ook *Mijns Broeders Hoeder* van *Jo Mihaly*. De kracht van Silone was zijn onverwoestbaar geloof in het vermogen van de eenvoudige mensen en tot een recht-schapen, redelijke gemeenschap te komen. Wanneer in het fascistische Italië alleen nog maar de brutaliteit en de angst de mensen bijeen schijnen te houden, leeft in hem oppermachtig het besef van de wezenlijke kracht die tot saam-horigheid en broederschap leiden. Hoe minder zij de boventoon voeren, hoe gevoeliger hij ervoor is. In zijn hart groeit het diepe ver-trouwen, de overgave, de bereidheid mens on-der mensen te zijn. En hij bemerkt, dat het enorme krachten zijn, omdat zij zich zelf op-vekken in het hart, dat erdoor wordt geraakt. Daardoor blijft *Silone's* werk een wonderbaar-lijk boek zolang vertrouwen en broederschap in deze wereld wonderen zullen zijn.

Jo Mihaly: *Mijns Broeders hoeder*

(van Loghum Slaterus Arnhem 1947)

Bij het lezen van *Mijn Broeders Hoeder* moet men aan Silone denken. Ook hier worden de gemeenschap en de goede trouw door de een-voudigen gered voor de ondergang in de bar-barij van fascistische brutaliteit en militarisme. Een politieke gevangene uit de zoutmijnen, be-kend boerenleider, vlucht en vindt bescherming en verzorging bij een stam zigeuners in de steppe. En van dat ogenblik af begint de strijd tussen het militaire staatsgeweld en het men-selijk hulpbetoon. De schrijver vervalt daarbij niet in de fout het zigeunerleven romantisch voor te stellen. Het wordt ons in zijn primitivi-teit en armzaligheid getekend, maar ook als een leven, dat onverbreeklijk is verbonden met de gevoelens van zuivere menselijkheid. In deze stam is alles wat elders godsdienst en onderwijs de burgers aan deugden voorhouden, de onge-schreven maar diep in de harten gegrifte wet, zodat wie ertoe behoren innerlijk onaantastbaar zijn voor het moderne geraffineerde geweld en terreur.

De botsing, die onvermijdelijk wordt, is er een van de mens tegen zich zelf. Meesterlijk stelt de schrijver tegenover elkaar de mens, die, op-tredende in massa, onmenselijke wredeheden bedrijft, en de mens, die, innerlijk gehoorzaam aan de oudste eisen der samenleving, zijn broe-ders hoeder is. Met grote kracht zijn de straat-scènes te Cavalla, waar de zigeunerin Monela met haar kindje door een opgezweept massa wordt gestenigd, getekend en eveneens de bot-sing tussen militairen en de zigeuners in hun kamp en het toneel van de vrouwen, kinderen en paarden, die in het donker de rivier ingaan om te ontkomen. Het vertrouwen van de schrij-ver in de mens komt tot uiting in zijn beschrij-ving van de houding van diezelfde burger-bevolking van Cavalla, die stenigde, als zij tot bezinning komt en zich keert tegen de luitenant, die de schuld is van haar kwaad geweten. De soldaat Ciolac wordt in deze strijd tussen over-heid en zigneurs zich zijn mens-waarde bewust. Want *Mihaly* laat bovenal zien, dat het geweld wel de lichamen kan doden maar niet de men-selijke waardigheid, die deze steppebewoners bezitten en die van krachtige invloed is op de anderen. Het einde is een grootse scène, waarin

Wat geeft de film ons?

door

Nel Bakker

Wanneer wij ons nu afvragen, wat er de reden van is, dat mensen voor deze waarde-loze en dikwijls schadelijke dingen hun laatste cent uit-geven, dan moeten wij allereerst vaststellen, dat zij naar de bioscoop gaan omdat zij er iets vinden, dat zij niet kunnen ontberen. Ten twee-de, dat velen er mee tevreden zijn, wat dan ook te zien, liever dan helemaal niets. Daar komt nog bij, dat zij het liefst in die bioscoop zitten, die de meeste luxe biedt. Daar zullen zij heen-gaan, wat er ook draait. Dan gaan zij nog naar bepaalde films om de „ster“, en nemen de rest op de koop toe.

Dat is het punt, waar de cirkel zich sluit, bij de consument. Het begin er van is de productie-politiek. Voor de ondernemers is immers het winstmotief het enige, dat telt. Het zou dus dwaas zijn, te veronderstellen, dat er in Holly-wood maar lukraak gewerkt wordt. Men zal zich op de directie-vergaderingen, bij het op-stellen van het productie-programma, wel dege-lijk afvragen: waar zal het publiek in genoeg-zame hoeveelheid voor betalen? Er kan niet ieder jaar een opinie-onderzoek gedaan of een wenslijst opgesteld worden. Wij stellen het ons dan ook ongeveer zo voor, dat er bij de produ-centen een vaste voorraad is van recepten en grondstoffen, waar men altijd mee terecht kan, zoals je b.v. op elk kantoor een kast hebt met papier, inkt, enveloppen, potloden, pennen en alles, wat op een kantoor nodig kan zijn, en in elke keuken een kast waarin altijd zout, suiker, meel, zeep, soda, azijn etc. te vinden zijn, dingen die een huisvrouw geregeld gebruikt. Een amu-sementsfabriek met ervaring en inzicht weet dus, dat het nuttig en handig is, de volgende ingrediënten steeds bij de hand te hebben *):

- a) Mooie mannen die een meisje krijgen (met of zonder wrange grapjes);
- b) Mooie meisjes die een man krijgen (met of zonder wrange grapjes);
- c) Dure kleren en een dure omgeving;
- d) Te spaarzaam geklede vrouwen, en in min-dere mate ook mannen (het seksuele element);
- e) Dubbelzinnige situaties, ook op seksueel ge-bied;
- f) Opwinding, voortvloeiend uit misdaad (gangsters) en wredeheid (sadisme);
- g) Opwinding, voortvloeiend uit het ontdekken van misdaad (detectives);
- h) Opwinding, voortvloeiend uit groot levens-gevaar;
- i) Opwinding, voortvloeiend uit grof boven-natuurlijke voorstellingen;
- j) „Lachen-gieren-brullen“ om huiselijke on-enigheden;
- k) Idem om stoute kinderen;
- l) Idem om gooi- en smijtfilms;
- m) Idem om het belachelijk maken van gezags-uitoefenaars (sergeanten, politieagenten, over-heidspersonen, schoonmoeders);
- n) Sentimentaliteit, voortvloeiend uit vader-landsliefde en plichtsgevoel (de dienst gaat voor 't meisje);
- o) Sentimentaliteit, opgewekt door kinderen, babies en dieren;
- p) Sentimentaliteit, opgewekt door moederliefde en bedrogen trouw;
- q) Nieuwsgierigheid naar vreemde volken, met pseudo-zeden en spreekwijzen (Chinezenwijk, inboorlingen, etc.);

de ontvluchte boerenleider Varesku soldaten, toegestroomde menigte en zigeuners toespreekt, in vermoming tredende uit zijn tent. Een slot, dat sterk herinnert aan het einde van *Brood en Wijn* en dat de triomf is van het menselijke en de menselijke verbondenheid op wat haten en verderven wil, vernietigen en kwellen.

Het beeld, dat *Mihaly* ons geeft maakt een diepe indruk van echtheid. Het is het symbool van datgene waar ontelbaren naar verlangen, omdat zij mensen zijn in een geteisterde wereld. En waar dat verlangen niet sterft, leven de kansen.

B. C.

r) Nieuwsgierigheid naar vreemde zeden en gewoonten en geheimzinnig-romantisch-aantrek-kelijke instellingen (Vreemdenlegioen, kloosters etc.);

s) Nieuwsgierigheid naar quasi-kunst en weten-schap (personen, geen ideeën);

t) Ontzag voor religieuze persoonlijkheden en pseudo-mystiek;

u) Ontzag voor de bovenaardsheid der liefde van schone vrouwen (goed belicht).

Uit deze bestanddelen zijn de Hollywood-films voor 't grootste deel samengesteld. Het resultaat is wel eens onderhoudend, 't is waar, maar niemand wordt er wijzer of vrolijker of beter van. Hoogstens is zijn hoofd de volgende morgen wat doffer. Eigenlijk mag het alleen nog maar een mirakel heten, dat er af en toe eens één tussendoor loopt, die al deze voorschriften schijnt te veronachtzamen, het wonder, dat wij hiervóór al noemden, namelijk een film, die ge-maakt is met geest, zuiver gevoel, liefde, tederheid voor kleine dingen, en die toch..... geld opbrengt. Want daar gaat het tenslotte immers om?

Het mirakel is ook, dat goede en slechte films met dezelfde bombasterij worden verkocht. Het voorbeeld hiervoor komt eveneens uit Amerika. De fijn-ironische Engelse film „Life and death of Colonel Blimp“ (misschien té typisch Brits om op andere continenten gewaardeerd te wor-den?), die hier „Het begon in Berlijn“ heette, werd in Amerika b.c. geadverteerd als volgt: „A Lusty Lifetime of Love and Adventure in Lavish Technicolour“ (Een Pikante Levensge-schiedenis van Liefde en Avontuur in Schitte-rende Kleuren), terwijl de prachtige, sobere film „Het verloren weekeinde“ van deze aanbe-veling was voorzien: „What Powerful, Despe-rate Passion Lured Him from the Arms of Two Lovely Women in that Lost Weekend“ (Welke Machtige, Wanhopige, Hartstocht hem uit de Armen van Twee Schone Vrouwen naar dat Verloren Weekeinde lokte). Het voorbeeld komt uit Amerika en wordt in andere landen, zonder

A. Sparenburg, *Een waar Woord tot de Christenen* (Celsus ± 178). Leidsche Uitg. Mij. Leiden 1946. 314 pag.

De schrijver heeft zeer veel literatuur verwerkt voor deze uitvoerige kritiek op het Christendom. Hij behandelt o.a. het kerkgeloof, de kerkleer, het verband van het Christendom met andere geestesstromingen, de bijbel, de Christusfiguur en zijn geschiedenis, allerlei „duistere begrip-pen“ als Jezus de zoon des menschen en de Zoon van God en Maria de Moedermaagd enz. Ofschoon hij met nadruk zich aandient als religieus en hij in het kort zijn godsdienstige belijdenis formuleert (een universeel pantheis-me) beluisteren wij in zijn boek allerlei klanken, die ons aan de oude vrijdenkerstijd herinneren. Het schenkt de humanist, die steeds weer argu-menten paraat moet hebben tegenover de be-weringen van zijn tegenstanders, ongetwijfeld tal van waardevolle en verantwoorde gegevens, maar het wordt ontsierd door allerlei vlekken. S. kan immers vrij goedkoop zijn in zijn kritiek (b.v. op p.p. 34, 35, 46, 48), simplistisch in zijn voorstellingswijze (b.v. p. 204); zijn werk is niet vrij van platheden (p.p. 85, 121, 150 o.a.) en toont wrokgevoelens (p.p. 82, 85). Wan-neer S. zich minachtend uitlaat over de univer-sitaire opleiding (p. 82), moet ik hem wel ver-zekeren, dat deze de studenten toch heel wat van zulke fouten afleert.

Hoe ijverig de vele gegevens ook zijn verza-meld (helaas niet altijd in harmonische orde!) hoe belangrijk het ook is, dat zulk een boek is verschenen¹⁾ en hoe eerlijk en goed ook de bedoelingen van de schrijver zijn (men leze zijn slothoofdstuk!), mijn onvoorwaardelijke sympa-thie of aanbeveling kan ik het desondanks niet schenken.

D. LOENEN.

¹⁾ Wanneer zal er een herdruk verschijnen van het voortreffelijke werk *Voor christelijk Christendom* door Prof. Dr. G. van den Bergh van Eysinga?

aanzien des publieks, nagevolgd. Denk maar eens aan de smakeloze reclame voor de Engelse film „Odd-man-out” („Gejaagd in de nacht”, gebaseerd op een allegorische verwerking van het motief der Christelijke naastenliefde), waarvoor door de hele stad biljetten waren geplakt met het levensgroot portret van James Mason en het opschrift: „Gezocht wegens Moord! Duizend gulden beloning voor wie..... etc.”

Allen, die zich bekommeren om de voortdurende grotere vervlakking en vergroving van onze samenleving naar Amerikaans model, en over de gevaren, die dit voor de toekomst meebrengt, kunnen in de filmindustrie, zoals deze thans werkt, dan ook moeilijk iets anders dan een vijand van de beschaving zien.

Sinds de film een zo grote plaats in het leven der mensen is gaan innemen, wordt er ook in dagbladen en tijdschriften veel aandacht aan besteed. Vroeger placht dit bij veel bladen te bestaan uit een aantrekkelijke beschrijving van de inhoud, voorzien van een opwekking tot bezoek — eigenlijk dus een soort aanvulling van de advertentiekolommen. Daar is gelukkig wel wat verandering in gekomen, hoewel de meeste recensenten nog wel degelijk rekening met de advertentie-contracten moeten houden. Alweer het geld, de ondernemerswinsten, die het laatste woord hebben. Maar er is ook door vele critici goed werk gedaan; hoewel er nog slechts weinig zijn, die in voldoende mate op de anti- en a-sociale invloeden van de film hebben gewezen, strijden zij toch voor een verheffing van het kunstzinnige peil. Bij een opinie-onderzoek door het blad „Kinematograph Weekly” bleek, dat 14% van de lezers zich door de recensenten liet beïnvloeden, terwijl de rest de critieken wel las, maar er de voorkeur aan gaf, zelf te oordelen.

WAT HET PUBLIEK WIL.

Waarom een mens al zo naar de bioscoop gaat, is heel aardig weergegeven door de Engelse schrijfster Elizabeth Bowen, in een interview voor het boekje „Footnotes to the Film”. Zij neemt daarbij een zo ruim mogelijk standpunt in en zegt o.a.:

Ik ga naar de bioscoop om verstrooiing te zoeken.

Ik ga als ik niet na wil denken.

Ik ga als ik na wil denken en een prikkel nodig heb.

Ik ga om mooie mensen te zien.

Ik ga als ik het leven mooier voorgesteld wil zien dan het is.

Ik ga om te lachen.

Ik ga om te huilen.

Ik ga als ik zo'n sofday heb gehad, dat ik blij ben als ik iets zie met een beetje orde er in, al is het nog zo gek.

Ik ga omdat ik van het licht, plotselinge schaduwen en snelheid houd.

Ik ga omdat ik van mopjes en gladde manieren houd.

Ik ga om Amerika, Frankrijk en Rusland te zien.

Ik ga omdat het witte doek een vierkante opening in een fantasiewereld voor mij is.

Ik ga omdat ik van een verhaal houd, en van spanning.

Ik ga omdat ik graag in een donkere zaal zit, met honderden mensen die op hetzelfde zijn ingesteld.

Ik ga om mijn meest algemene gevoelens te laten prikkelen.

a) Rijkdom is over 't algemeen iets goeds.

b) Luxe, vooral in verband met vrouwen, is normaal.

Als je het zo leest, lijkt het onschuldig genoeg en zou men zich nauwelijks kunnen voorstellen, dat er in bioscoopbezoek een gevaar voor onze cultuur, dus voor onze samenleving zou kunnen schuilen. Toch bestaat dat wel degelijk, en iets er van ligt in de verborgen tendenzen, die in de meeste Amerikaanse en ook wel in andere films schuilen en waar wij zo aan gewend zijn geraakt, dat de elementen, die in het volgende lijstje zijn genoemd, reeds als normaal worden aangevoeld:

c) Het niet anders doen dan vrouwen achterna

Een met zorg samengestelde voorraad boeken

op humanistisch gebied vindt U bij:

Boekhandel „Plus Ultra”

Amsterdam, Keizersgracht 396. Tel. 30269

Wij zijn speciaal voorzien van werken
op gebied der klassieke studiën
en in de Spaansche-, Portugeesche, Russische- en Italiaansche talen

zitten is voor zakenlieden met veel vrije tijd en voor rijke jonge mannen normaal.

d) De schrijftafels van hoge pieten zijn altijd netjes.

e) Vaders verwennen hun dochters met geldgeschenken.

f) Mannen zijn een bron van inkomsten voor vrouwen.

g) De begeerlijkheid van het nachtclub-met-cabaret-leven.

h) Een kaakslag is het antwoord van een eerlijk man.

i) Vrouwen zijn voldoende beoordeeld op basis van hun begeerlijkheid.

j) Mannen behoren vrouwen naar het uiterlijk te beoordelen, met close-ups van bijzondere attracties.

k) Je kunt met vrouwen alles doen wat je wilt, als je maar geld hebt.

l) Vrouwen mogen mannen naar het uiterlijk beoordelen en onmiddellijk hun intieme aandacht opeisen.

m) Het seksuele is waarschijnlijk het allerbelangrijkste deel van het leven.

n) Geestelijke vraagstukken zijn grappig, of excentriek, of flauwe kul, of wonderbaarlijk. (Kunst wordt meestal behandeld als iets halfzachts, als een soort afwijking, en godsdienst als een manie).

o) Hervormers zijn of ongewoonlijke heiligen of agitators.

p) Hersenloos patriotisme is beter dan nationale zelfcritiek.

q) Vreemdelingen zijn verdacht, Oosterlingen griezelig.

r) 't Leven is een reuzemop, als je maar slim bent. Een meisje en een jongen die elkaar krijgen, is het eind van al 's levens moeilijkheden, scheiden is zo makkelijk als wat, en deugd wordt beloofd met geld.

Mag er, helaas, ook een kern van waarheid in deze lijst schuilen dan ligt het gevaar toch in het ontbreken van elk gevoel voor proporties, waarmee deze elementen worden gemengd en opgedist, en waarmee de jeugd en de armen van geest deze voorstellingen van het leven worden meegegeven. En in het ontbreken van elk sociaal begrip, door de manier, waarop de overtuiging wordt bijgebracht, dat geld alles is. Het brengt de ondernemers geen winst om de massa's werkelijk sociaal begrip bij te brengen. De tendens van de meeste films is: laat ons trachten, ook tot die kleine groep te behoren, die geld en macht heeft om van het leven te genieten.

De censuur schrijft de zedelijke en vooral de politieke normen voor, maar beide op z'n smalst. Het is niet de diepte van een décolleté, die uitmaakt of een film schade kan toebrengen aan de ziel. Het is de verheerlijking van de elementen, in deze lijst genoemd, en waarop geen enkele censuur wordt uitgeoefend. En het is

De bioscoop is nu zozeer een deel van het (sociale) leven geworden, dat mannen, vrouwen en kinderen er heen gaan zonder er bij stil te staan, of zij zich buitengewoon zullen vermaken. Films zijn als maaltijden: of en toe krijg je een goeie: maar je moet toch geregeld blijven eten.

ROGER MANVELL

daarom waarschijnlijk niet te veel gezegd, wanneer wij beweren, dat de grootste helft van de huidige filmproductie, ondanks censuur en naleuring in leeftijdsgroepen, schade doet aan de ziel en een sociaal en zedelijk gevaar oplevert. Samenvattend zouden wij moeten concluderen, dat de macht over de film niet in handen van onverantwoordelijke personen kan worden gelaten, van enkelen, die dit machtigste aller propagandamiddelen (naast pers en radio) uitsluitend voor het behalen van grote privéwinsten aanwenden. Maar nu begint de moeilijkheid pas. Wat dan? Werd de film-industrie genationaliseerd of gesocialiseerd, dan zouden ongetwijfeld onmiddellijk de staat, de kerk, politieke partijen enz. enz. er hun handen naar uitsteken, en dan zouden wij misschien even ver van huis zijn. Het is zo begeerlijk, de macht over een dergelijk apparaat te bezitten. Maar niemand garandeert ons, bij de huidige stand van zaken in de wereld, dat wij dan de mensen met voldoende sociaal en artistiek verantwoordelijkheidsbesef aan de top zouden krijgen, die voor een hervorming van deze industrie absoluut nodig zouden zijn.

WAT WIJ KUNNEN DOEN.

Het mag lijken, of wij tegen deze macht niet opgewassen zijn, maar er is toch wel iets, dat in ons vermogen ligt. Wij vergeten wel eens, dat wij, als publiek, het laatste woord hebben. Het zijn tenslotte onze dubbeltes en kwartjes, die aan de kassa — die barometer — worden neergeteld. En wij zijn het er toch over eens, dat wij de film niet meer uit ons leven willen missen. Welnu, dan zijn er verschillende manieren, waarop wij ons tegen de stortvloed van kitsch kunnen verzetten.

Wij kunnen filmclubs oprichten, of de bestaande organisaties steunen, die naar het voorbeeld van de vroegere filmliga zich toeleggen op het in besloten voorstellingen of in aparte theaters vertonen van goede films, die (nog) niet aan de smaak van het grote publiek beantwoorden. In andere landen heeft men dezelfde zorgen. Het moet dus mogelijk zijn, tot een soort internationale uitwisseling te komen.

Wij kunnen bevorderen, dat er op scholen en in cursussen onderricht in het kritisch onderscheiden van films wordt gegeven.

Wij kunnen in kranten en tijdschriften en voor de radio eerlijk zijn, en aan het publiek uiteenzetten, welke (anti-sociale) belangen er bij de huidige toestand betrokken zijn.

Wij zijn klant. Wij zijn dus ook koning. Het allereenvoudigste, wat in ieders vermogen ligt, kunnen wij doen, namelijk zorgvuldiger uitkiezen, welke films wij (en onze kinderen) gaan zien, aldus de goede steunend en de rest boycotend.

Wie nog enig geloof in de waardigheid van de mens heeft overgehouden, zal er graag iets voor over hebben, om op die manier mee te helpen, gesteund door duizenden — en hopelijk op de duur door miljoenen — gelijkgezinden, de film-dictators er van te overtuigen, dat wij alleen bereid zijn, voor goede films ons geld in hun laadje te brengen. Dat is taal, die zij verstaan.

*) Dit lijstje is ontleend aan het boek „FILM” van Roger Manvell.

Een muisje met vele staartjes

Men herinnert zich allicht nog wel de Vastenbrief van dit jaar. De bisschoppen beweerden daarin, dat wie niet in God gelooft allicht een dief wordt. Althans, dat moest een argeloos lezer er wel uit opmaken. Tegen die stelling hebben de humanisten dan ook krachtig geprotesteerd. Maar het merkwaardige feit deed zich voor, dat Christenen van alle gezindten zich geroepen achtten de Vastenbrief tegen de kritiek der humanisten te verdedigen. Men kan daaruit natuurlijk afleiden, dat het humanisme daarom wel ongelijk gehad zal hebben, maar men kan ook menen, dat hieruit slechts een gemeenschappelijke dwaling van allerlei soort Christenen blijkt. Hoe dan ook: Er zijn naar aanleiding hiervan talloze polemieken in de pers gevolgd, zodat men wel kan spreken — als men dit wonderlijke beeld veroorlooft — van een muis met vele staartjes. Over één dier staartjes wil ik het hier nog even hebben.

In een artikel in „Wending” becritiseerde de Eindhovense Barthiaan dr. Dippel terloops de humanistische reactie op de vastenbrief. Ten aanzien van de hoofdzaak — hoop op loon en vrees voor straf zijn geen zedelijke motieven — maakt hij twee opmerkingen:

1. „Als je zedelijk tegen de waarheid zondigt, dan heeft deze fout even kwade gevolgen, als wanneer je tegen de niet-zedelijke juistheid zondigt. Met en zonder God. En als je gerechtigheid doet, dan is daaraan vrucht verbonden.”

2. „Tegenover al deze moraalbedrijvers pro- of contra Vastenbrief of de slachtoffers ervan, staat de Reformatie met de weerloze bekentenis geen moraal te bezitten... Geen moraal, maar het Woord Gods, d.i. gebod en belofte.”

Daarop heb ik — eveneens in „Wending” — mogen antwoorden. Twee argumenten heb ik tegenover die van dr. Dippel gesteld, n.l.:

1. In de praktijk wordt het goede veelal niet beloond, maar gestraft. De voldoening en wroeging, die goed of slecht handelen kunnen veroorzaken zijn toch wel heel iets anders, dan dat waaraan men denkt, wanneer men n.a.v. de vastenbrief spreekt over loon en straf.

2. Ook humanisten menen niet, dat het wezen der moraal bestaat in een systeem van zedelijke voorschriften, zoals dr. Dippel het omschrijft (om het des te beter te kunnen verwerpen). Ook zij kennen in die zin geen moraal, maar

een waardebeleving, die doorbreekt in de ervaring, zonder dat de humanist het geoorloofd acht daaraan de voorstelling van een persoonlijke Godheid te verbinden.

Hierop nu heeft dr. Dippel uitvoerig geantwoord. Het is hier de plaats niet om in te gaan op de reeks van beschouwingen, misverstanden en woordspelingen, die hij daarbij te berde brengt. Ik hoop dat t.z.t. elders te doen. Maar wel nog enkele slotopmerkingen. De kern van dr. Dippels wederwoord is dunkt me dit:

„In die niet-logische sfeer heb ik me ten aanzien van de begrippen loon en straf niet beroepen op de redelijke ervaring, maar op de diepe absurde werkelijkheid, dat gerechtigheid vrucht draagt. En niet vrucht bedoel ik niet: voordeel. En ook niet zelfbehagen en voldoening. Maar — vrucht! Met of zonder God is ieder, die dit erkent in de sfeer van geloof. Hij verwerpt dat wat voor ogen is en verwacht iets dat reëler is dan zichtbare resultaten of affecten.”

Ik ben dr. Dippel zeer dankbaar voor deze verklaring. Mijn poging om zijn verdediging van de vastenbrief nog een redelijke zin te verlenen met behulp van het begrip voldoening, wijst hij beslist af. En hij stelt zich uitdrukkelijk achter onze kritiek op de loon- en straftheorie. Met of zonder God! Geen voordeel, maar vrucht! Ziehier de reformatische weerlegging van de bisschoppelijke stelling: Wie niet in God gelooft, wordt allicht een dief. Het heeft me alleen verbaasd, dat dr. Dippel zich zozeer in de theologie verloren heeft, dat hij zelf niet bemerkt, dat hij thans het tegendeel zegt, van wat hij eerst te verstaan gaf.

En nog iets verbaast me. Zijn opmerking n.l. dat humanisten zoveel minder moeite doen om kennis te nemen van het christelijk geloof dan christenen doen van de wijsheid der wereld. Dat klinkt vreemd uit de mond van de man, die zozeer blijk heeft gegeven het moderne humanisme in zijn diepste beweegredenen niet te verstaan.

J. P. VAN PRAAG.

In gesprek met een orthodox christen

Met grote voldoening konden wij kennis nemen van een art. van dr. J. P. van Praag in het Sept.-no. van het Prot. Christ. maandblad „Wending” in antwoord op beschouwingen van dr. C. J. Dippel over het humanisme uit het Aprilnummer van dat tijdschrift.

Op een viertal punten heeft dr. Van Praag getracht, het standpunt van de humanist te verduidelijken: n.l. over de loon- en strafmoraal, de al of niet erkenning van het demonische in de menselijke aard, de aan de humanisten toegeschreven moraalopvattingen en de „radeloosheid” van de humanist in zake het opvoedingsvraagstuk.

Men herinnert zich, op welke wijze in de Vastenbrief „loon” en „straf” worden gehanteerd en wat hiertegen van humanistische zijde werd gezegd. Dr. Dippel meent achter deze leer „uiterst diepe existentiële achtergronden” te zien, terwijl hij de humanisten verwijt, een platvloerse visie daarop te hebben gegeven. Ik ben met dr. Van Praag eens, dat niet deze visie platvloers is, maar de praktijk (en daartegen was toch het protest gericht), al sta ik in deze naast dr. D., wanneer hij zegt: „Nog meen ik, dat het humanisme tegenover Rome's oordeel over het zedelijk leven der humanisten dieper had kunnen reageren”. Had kunnen; misschien is daartoe nog eens aanleiding; hier was de wijze van protesteren zakelijk voldoende.

Volgens dr. Dippel weten de humanisten met de „demonie en de duistere wetmatigheid” geen weg, of ze „verstoppert (die) onder pretenties”. Met een verwijzing naar prof. Hoetinks „Humanisme en Socialisme” (blz. 20; in mijn ex. 23) en een aanhaling van dr. Van Praag zelf uit het Verbondsblad (1e jrg. no. 8) toont deze aan, hoe in humanistische kringen over deze realiteit wordt gedacht.

Als dr. Dippel Rooms en humanisten in één adem „moraalbedrijvers” noemt, maar zichzelf en zijn geloofsgenoten ten aanzien van het vraagstuk der moraal ongenaakbaar stelt door te beweren, dat hiertegenover „de Reformatie staat (of stond?) met de weerloze bekentenis geen moraal te bezitten”, blijft hier voor dr. Van Praag weinig grond van bestrijding. Des te meer geeft het hem gelegenheid een duidelijke formulering te geven, hoe vele humanisten hierover denken. Hij spreekt van een waardebeleving, welke aan alle feitelijke oordeelvellingen en beslissingen voorafgaat en waarin de humanist de diepste grond der menselijke zedelijkheid ziet, en in dit feit verwerkelijkt zich de zedelijke vrijheid; als gehoorzaamheid aan dat wat de humanist niet anders noemen kan dan menselijkheid in de wezenlijke betekenis van het woord...

Dat de humanist ieders aanspraak op absolute gelding van ieder concrete norm moet afwijzen,

maar daarmee de idee van iets de mens als biologisch wezen transcenderends nog niet prijs geeft (prof. Hoetink), is dr. Dippel nog te menselijk en te gevaarlijk. „Want ieder mens en bij uitstek ieder christen wordt bij voortduring bedreigd door humanisme, door het zoeken van de maat der dingen, de criteria, de hantering der normen in zichzelf.” De mens is uit zichzelf niet in staat goed te leven (en als hij het doet, is het nog mis), want de mens is „zondig”, d.w.z. schuldig tegenover God, dit is een stuk van de christelijke geloofsleer. Is het wonder, dat hiertegen ieder betoog vruchteloos is, ook de terzake uitnemende uiteenzetting door dr. Van Praag van het humanistisch inzicht. Voor de reformatische christen bestaat derhalve geen zedelijkheid in de zin, die wij er aan toekennen, ook dus niet in de zin van Dr. van P., als hij zegt: „inderdaad acht de humanist de opvatting, dat het zedelijke alleen maar zedelijk is, wanneer het om zichzelf wil verwerkelijkt wordt, hoger dan de loon- en strafleer.” Want de christen gelooft, niets uit „zichzelf” te kunnen, alleen uit en door Christus mag hij mee bedrijven wat goed is in Gods ogen. Hier raken wij elkaar niet meer en is dus ook geen begrijpen mogelijk. Over „de radeloosheid tot het opvoeden”, waarin de humanist moet verkeren, zegt dr. Van Praag o.a.: „Maar hij (de humanist) gelooft — in de volste zin van het woord — in de menselijke mogelijkheden, zonder ook maar een ogenblik de menselijke geneigdheid tot alle kwaad te miskennen. Hij gelooft in de doorbraak van het menselijke als een mogelijkheid te allen tijde.” Ja, inderdaad op deze mogelijkheid is het geloof in opvoedbaarheid en de plicht tot opvoeden gebaseerd. En in de praktijk doet de christen niet anders, ja, veel christelijke ondeugd en onchristelijke „deugden” worden de jeugd dagelijks getoond en voor het welslagen in deze wereld krachtig aanbevolen. Dit weet dr. Dippel ook wel; leest U maar zijn kervende woorden over het komende verbond van kerk en wereld tegen wat genoemd wordt het „communisme”. „Onze pauze zullen we gebruiken om in de volgende oorlogsomroeping een zedelijk alibi te hebben. Het moet een „heilige” oorlog worden.”

Bij alle verschil, dat er moge zijn in geestelijke achtergrond, en hoe nodig het ook is, deze te belichten, wij mogen dankbaar zijn, dat een zo ernstige waarschuwing gesproken werd tegen de gezamenlijke opmars naar een volgende wereldoorlog, waarvan we ons niet genoeg kunnen realiseren, hoe verschrikkelijk die zal zijn. En bovenal dankbaar, dat dit kwam uit het kamp van dr. Dippel.

Soest.
(Van redactiewege bekort.)

J. DE VRIES.

Standpunten

Nog twee punten ontleen wij aan de polemiek tussen Dippel en Van Praag:

Dr. Dippel: „Noch Rome noch de humanisten houden rekening met de storing door het radicaal kwade en het radicaal natuurlijke in de sfeer van de zedelijke beslissing, in het donker of in het openbaar. Met de demonie en de duistere wetmatigheid weten zij geen weg of verstoppert ze onder pretenties.”

„Het (moderne humanisme) is ten volle doordrongen van de daemonieën van het bestaan. De moderne humanist kent de verraderlijkheid van onze maatschappij, van onze techniek, en vooral van onze eigen aard. Want wij kennen wel het goede, maar zijn geneigd tot de zelfzucht, we hunkeren naar menselijkheid, maar vervallen tot het dierlijke.”

Dr. van Praag: „De humanistische moraal — beleden als de hogere met dogmatische zekerheid omtrent de rangorde — leidt tot de radeloosheid van het opvoeden, tot het wedden op de factor „tijd” in een tijdspanne, waar ons geen tijd gelaten wordt.”

Hij gelooft in de doorbraak van het menselijke als een mogelijkheid te allen tijde. Hij voedt op, hij betoogt, hij leert, ongetwijfeld, maar al dit opvoeden, betogen, leren is niet anders dan een uitingsvorm die heenwijst naar een wezenlijker werkelijkheid. In die werkelijkheid verstilt de opvoeding, verstomt het betoog, verschrumpelt de leer; daar klinkt nog slechts de roep tot vrijheid.

Wij, en de „massa”

Enige gedachten over propaganda

Eerlijk gezegd kan ik het gebruik van het woord massa in deze betekenis slechts matig waarderen. Het woord massa wordt in de psychologie gebruikt om aan te duiden, dat een, vaak willekeurige, groep mensen op een bepaalde gebeurtenis als eenheid kan reageren. Bij een of ander voorval op straat is het mogelijk dat de omstanders plotseling als eenheid optreden en daarbij handelingen verrichten, waartoe ze als enkeling nimmer zouden zijn gekomen. Een massa reageert actief en heeft als regel een duidelijk aanwijsbaar doel. Wanneer in onze kringen echter gesproken wordt over de „massa” bedoelen we juist de passieven, de doellozen, kortom de mensen, die zich, naar het uiterlijk althans, weinig bekommeren om problemen van levensbeschouwelijke aard. Maar zelfs dit gebruik van het woord „massa” acht ik bedenkelijk. In de eerste plaats omdat ik een dergelijke verheffing van het „wij” onjuist en hautain vind; in de tweede plaats omdat men op deze wijze honderden, wellicht duizenden onrecht aandoet. Het is mijn ervaring, en het is niet de mijne alleen, dat een nadere kennismaking met de man, die zo naar het uiterlijk zijn tijd verdeelt tussen werkplaats, voetbalclub, bioscoop en café, de verheugende ontdekking tengevolge heeft, dat het vaak nogal meevalt, dat er meer „problematiek” in de man schuilt, dan hij op het sportveld of achter zijn glaasje bier toont. Laat ons toch vooral oog hebben voor het feit dat die z.g. „massa” geenszins een eenheid is, geen gelijkvormige grote hoop, maar bestaat uit personen en groepen, die ieder hun eigen, veelal aan de praktijk gehouden, problematiek hebben. Ons Verbond zegt in zijn beginselverklaring, dat het leiding wil geven aan het buitenkerkelijk deel van het Nederlandse volk. Dit voert dan vanzelf tot wat de kern van onze „propaganda” moet worden: het luisteren naar, het overdenken en bespreken van de problemen, waarmede de personen en groepen met welke wij in contact treden, worstelen, het overdenken en bespreken ervan in het licht van onze Humanistische levensbeschouwing. Mijn vraag is nu deze: Zijn wij in staat om tussen de theoretisch geschoolde Humanisten in ons land en de grote bevolkingsgroepen een kader van mensen te vormen, die voldoende zin voor theoretische beschouwing en een grote ambitie tot praktisch paedagogische arbeid bezitten, om in klare woorden onze beginselen en een duidelijke levenshouding ingang te doen vinden bij de „massa”? Aangenomen dat we de mensen vinden of vormen, blijft nog open de vraag van het hoe. Ik zie vier mogelijkheden. Onze Zondagochtend-bijeenkomsten zullen een sfeer en inhoud moeten hebben die de „gewone mens” (en wie behoort daar niet toe?) pakt. Daar is op het congres uitvoerig over gesproken, maar het laatste, en zeker het verlossende, woord is nog niet gezegd. Als tweede en derde mogelijkheid zie ik kernbijeenkomsten gevolgd door huisbezoek. Huiskamerbijeenkomsten van leden, maar vooral van niet-leden! Een kort inleidend woord

Utrecht - Congresstad

Daar Utrecht uit alle delen des lands zo gemakkelijk bereikbaar is houdt het Humanistisch Verbond daar dan ook veelal zijn congressen, vergaderingen en cursussen. Een en ander brengt mede dat dikwijls een beroep gedaan moet worden op de gastvrijheid van onze leden en het moet gezegd dat velen die gastvrijheid op de meest gulle wijze verlenen. Er is echter een maar aan, want de velen zijn nog niet genoeg, reden waarom wij een beroep doen op de Utrechtse leden om, zo enigszins mogelijk, aan het Centraal Bureau, tel. 10163, op te geven dat men gelegenheid biedt om zo nu en dan een geestverwant, ter gelegenheid van een congres, vergadering en/of cursus een nacht logies te verschaffen, gij helpt daardoor mede aan de opbouw van ons Humanistisch Verbond, daarbij tevens uiting gevend aan Uw Humanistische gevoelens.

van onze kant en dan verder de bezoekers het woord laten en een ampele bespreking van hun problemen in het licht van onze levensbeschouwing. Zullen op zulke bijeenkomsten nog problemen van algemene aard naar voren komen, in het, er op volgend, huisbezoek, blijken vanzelf de persoonlijke moeilijkheden. De vierde mogelijkheid is voor ons allen open. In de werkplaats, het kantoor enz. doet zich soms een uitstekende gelegenheid voor met een enkele wat meer vertrouwde over onze visie op mens en wereld te spreken. Ten slotte de tijd, die aan dit werk besteed zal moeten worden. Ja, inderdaad, maar misschien valt het toch mee, als in een gemeenschap van honderd leden er zich vijf gedurende één à twee avonden per week aan dit werk wijden zullen ze stellig, b.v. wat de ledenwerving aangaat, resultaat hebben. En bovendien, wie weet een betere weg? Hier geldt stellig: Humanisten geloven niet in wonderen. Als we niet bereid zijn een deel van ons enthousiasme en onze werkkraft aan ons Verbond te geven wordt de verklaring, dat we leiding willen geven aan een groot deel van ons volk een holle leuze. Zouden de gemeenschapsbesturen de door mij geopperde gedachten eens willen bespreken? Ik houd me dan aanbevolen voor nader contact en advies.

H. LIPS,

Madoerastraat 35, Amersfoort.

(Van redactiewege bekort.)

Lectuur over humanisme

„Modern Humanisme, een Renaissance?” door Dr. J. P. van Praag.

Wij kunnen onze leden tot onze genoegen mededelen dat bovenstaand boek voor leden à f 5.90 bij het Centraal Bureau en in de gemeenschappen verkrijgbaar is. Voor niet-leden bedraagt de prijs f 7.50.

Toelichting op beginsel en doel van het Humanistisch Verbond, f 0.15. Per 10 stuks f 1.—.

Onderwijsrapport (herzien f 0.10).

Statuten en Huishoudelijk Reglement f 0.20.

„Personalisme en Humanisme” door Prof. Dr. H. J. Pos (overdruk uit het maandblad „Het Keerpunt”) f 0.40.

„Beeld van de Humanist”, rede van Gerard Walschap, uitgesproken op ons congres in Maart 1947, f 0.50.

„Het Humanisme na deze oorlog”, een drietal radio-lezingen van A. L. Constandse, Dr. J. P. van Praag, Dr. G. Stuiveling, f 0.25.

„Humanisme en Socialisme” van Prof. Mr. H. R. Hoetink, Uitg. van Loghum Slaterus, 40 pag., f 1.—.

Prof. Mr. Dr. Leo Polak, een erflater van onze beschaving”, samengesteld door P. Spigt e.a., Uitg. G. W. Breughel, 72 pag., f 1.90, geb.

„Geloof en Ongeloof” van M. G. Warffemius, Uitg. Delftse Uitg. Mij., 172 pag., f 4.25, geb.

„In de spiegel der Oudheid”, radio-lezingen van Dr. D. Loenen, f 0.25.

„Macht tot Vrijheid”, van Joh. W. Schotman, Uitg. G. W. Breughel, f 12.50 geb.

„Wij Humanisten”, een achttal radio-lezingen, f 0.60.

„Het Levensraadsel” van H. G. Cannegieter, f 1.—.

„Godsdienst en Humanisme”, door Prof. Dr. J. B. Tielrooy. Uitgave de Dageraad, f 0.50.

Bestellingen aan Centraal Bureau, Weerdsingel O.Z. 80, Utrecht. Postgiro 304960 t.n.v. F. v. d. Berkhof, Utrecht. Bestellingen boven f 2.50 franco. Beneden dit bedrag f 0.05 à f 0.10 extra voor portokosten over te maken.

HOOFDBESTUUR:

Dr. J. P. van Praag, 1e voorzitter; Dr. G. Stuiveling, 2e voorzitter; Drs. I. Vijlbrief, secretaris; J. Rogge, penningmeester; Dr. J. C. Brandt Corstius, hoofdredacteur; Mevr. Dr. L. M. Coster-Wijsman; Maurits Dekker; Prof. Mr. H. R. Hoetink; H. J. J. Lips; Dr. D. Loenen; Mevr. Br. v. d. Muyzenberg-Willemsse; Mevr. H. A. Polak-Schwarz; Prof. Dr. H. J. Pos; Ir. P. Schut; Mr. A. Stempels; Prof. Dr. J. B. Tielrooy; Mr. J. in 't Veld; M. G. Warffemius; Mr. H. B. J. Waslander.

Verantwoording

Gem. Amersfoort (lijsten en busjes) f 33.99; B. J. M. te S. (mndl. bijdr.) f 10.—; Gem. Gouda f 25.—; J. K. P. te M. f 2.50; A. v. B. te M. f 3.—; T. K. te M. f 1.—; G. L. te M. f 1.—; M. J. te M. f 2.50; M. K. te M. f 2.—; Gem. Hengelo f 10.—; Gem. Amersfoort f 4.09; Congres 18 en 19 October f 36.05; Mej. W. S. te A. f 5.—; Zr. H. A. M. te A. f 3.—; Gem. Gouda (busjes) f 41.49; W. M. te D. f 10.—; Dr. J. P. v. P. te D. f 10.—; J. H. v. d. B. te A. f 5.—; F. v. H. te N. f 3.—; Busje 566 f 5.06. Kasfonds.
W. de J. te D. f 1.—; G. P. O. te O. f 1.—.

Jonge lerare Lyceum zoekt in Amsterdam ongemeub. kamers met gebruik van keuken, eventueel ook bad en telefoon. Brieven letter A. H. Centraal Bureau Hum. Verb. Weerdsingel Oz. 80, Utrecht

S. VESTDIJK

DE TOEKOMST DER RELIGIE

Geb. f 8.90

Een uitvoerige kritische studie over het verschijnsel der religie, overwegend psychologisch van methode. Het betoog verrast door oorspronkelijke kijk, onvermoede inzichten en een nieuwe belichting van tal van problemen, die met de religie samenhangen. Het verrijkt Uw inzicht omtrent de religie als cultuurverschijnsel, het verdiept Uw inzicht in eigen overtuiging.

VERKRIJGBAAR IN DE BOEKHANDEL

VAN LOGHUM SLATERUS N.V. — ARNHEM

Agenda

AMSTERDAM

21 Dec. Dr. D. Loenen: De Boodschap van Griekenland. Keizersgracht 604. 10.30 u. 50 en 25 ct.

23 Dec. Voordrachtsavond. Jenny Van Oogen: Humor in de Ned. Letterkunde. Keizersgracht 580-582. 20 uur.

4 Januari. A. L. Constandse: Nietzsche en Wagner. Keizersgracht 604. 50 en 25 ct. 10.30 uur.

ARNHEM

19 Dec. Dr. W. Van Dobben: Evolutieproblemen. Centraal Nationaal, Bakkerstraat. 7.30 u. 12/19/26 Januari. Dr. A. W. J. Kaas: Humanisme en Psychologie. Centr. Nationaal, Bakkerstraat. 7.30 uur.

DEN HAAG

17 Dec. 20 uur. Molenstraat 20, godsdienst-cursus voor jongeren, Dr. Prins.

20 Dec. 20 uur Mevr. A. Romein—Verschoor: Hugo de Groot, Musica. 25 en 100 ct.

23 Dec. Dr. V. W. D. Schenk: Erasmus, 20 u. Jos. Israëlsplein 1.

28 Dec. 10.45 u. Musica: M. G. Warffemius over Geloof en Ongeloof.

3 Jan. 20 u. Pomona. Ledenbijeenkomst jaarwisseling, muziek, voordracht, spr. Dr. T. J. C. Gerritsen.

HAARLEM

18 Dec. H. van Laar: Aanleg en opvoeding. 20 u. 2e Zuid Polderstraat 50.

28 Dec. 10.30 u. Brinkman, Grote Markt. Oudejaarsbijeenkomst. M. J. F. Ehrbecker: Levenswaarden. Declamatie Freddy Kok.

HILVERSUM

4 Januari. M. G. Warffemius: Humanisme en Christendom. Ons Gebouw, Havenstr., 10.30 u.

ROTTERDAM

21 Dec. H. de Waard: De Taak van het Humanisme. Zuidervolkshuis, 10.30 u. 15 en 25 ct.

4 Januari Drs. E. Lopes Cardoza: Europa een Federatie? Ons Huis, 10.30 u. 15 en 25 ct.

UTRECHT

Zondag 21 Dec. spreekt Dr. J. W. Schotman over „De groei van het denken”. N.V. Huis. Aanvang half elf.

30 Dec. in de kleine zaal van de Stadsschouwburg 's avonds 8 uur: Voordracht Willem v. Capellen: Koning Oedipus. Muziek van Hans Bosman. Spreker: H. de Waard.

Uit de gemeenschappen

De Gemeenschappen kunnen bij de redactie berichten over het afdelingsleven insturen ter plaatsing in de rubriek *Verbondsnieuws*. Inzenden vóór laatste Zaterdag van de maand. Publicatie de 15e van de volgende maand.

AMSTERDAM. „Laat Uw leven een spel zijn; wees mens, speel!” Dit was de kern van het warme en geestige betoog van onze vriend Max van Praag, die in het door Amsterdam georganiseerde weekend op 8 en 9 November in het Meenthuis sprak over „De mens als bijzonder deel van de kosmos”. Nu, wat ons weekend betreft kan de spreker tevreden zijn, want er is gespeeld. Zelf voerde Van Praag ons spelenderwijs miljoenen jaren terug, ten einde ons een kijk te geven op het verleden van mens en wereld. Als speelgenoten schonk hij ons de pithecanthropus erectus en de Neanderthals. En gespeeld is er ook door de tachtig deelnemers, niet alleen het luidruchtige spel van de bonte middag, maar ook het fijne en ingetogen spel van muziek, zang en poëzie. En laten we ook niet vergeten het leutige woordenspel met uitlatingen en zegswijzen uit de rede van Max, gespeeld in het middernachtelijk uur op de slaapzaal, tot groot plezier van de inleider zelf. Maar het schoonste spel speelde de natuur. Het was buiten één flonkerend gespeel van vlammen en kleuren, zo schoon, als een herfst maar zelden te zien geeft.

Zo werkte alles mee om het spel op te voeren tot een hoogte, waarop de spelers een blik werd gegund in een wereld van schoonheid, waarheid, liefde en vreugde, die krachtens onze plaats in de kosmos onze wereld zou moeten zijn, maar het nog niet is.... De operspelende berustte bij Henk van Laar, een waarborg voor fair play en goed samenspel.

AB WEGGELAAR.

GOUDA. Het secretariaat van de Gemeenschap Gouda wordt voortaan waargenomen door de heer F. de Weger, Gouwe 99.

ROTTERDAM. Het gironummer van de Gemeenschap Rotterdam is thans no. 515055, ten name van G. Smit, penningmeester van het Humanistisch Verbond, Gemeenschap Rotterdam, De Quackstraat 61a.

Het sluiten van Uw
levensverzekering bij

„Aurora”

is

- in Uw eigen belang omdat gij U op zeer gunstige voorwaarden verzekert bij een uiterst solide en coulante Maatschappij;
- in het belang van de humanistische gemeenschap, daar door vergroting van ons bedrijf meer middelen beschikbaar komen voor humanistische doeleinden.

„AURORA” - HEERENGRACHT 62 - AMSTERDAM

Brieven van lezers

Cultuurpolitiek en Humanisme

Het onlangs verschenen boekje Nationale Cultuurtaak van Prof. Dr. G. van der Leeuw verdient in de kringen van het Verbond alle aandacht omdat de daarin verdedigde cultuurpolitiek de strijd met het geestelijk nihilisme wil aanbinden. Lezing van dit geschrift maakt het eens te meer duidelijk, welk een ramp ons trof toen Van der Leeuw zijn ministeriële portefeuille moest overdragen. We kunnen ons slechts troosten met de hoop op beter tijden.

De gedachten van Van der Leeuw hebben altijd mijn volle instemming gehad op één punt na: de miskenning van het buitenkerkelijk humanisme. Over het bestaan hiervan geen woord, en wanneer de oud-minister spreekt over de noodzakelijke geestelijke grondslagen bij de vorming van jeugd en volwassenen, dan komt het in de grond van de zaak altijd weer neer op een herkerstening, ook van de openbare school.

Een soortgelijke gedachte trof mij, toen Dr. Ph. J. Idenburg op 8 Nov. j.l. te Leiden voor de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde zijn voordracht hield over Actieve Cultuurpolitiek. En passant mag worden opgemerkt, dat de keuze van dit onderwerp een gunstig symptoom is, gegeven de vaak vernomen klacht, dat de goede oude Maatschappij soms erg schijnt te zuchten onder de last der eeuwen; moge deze frisse wind aanhouden! Dr. Idenburg dan sprak eveneens over de noodzakelijkheid van een onderwijs op positieve geestelijke grondslagen, en hij noemde als zodanig (men herinnert zich de N.V.B.) christendom en humanisme, daarbij opmerkend, dat ons land steeds een christendom had gekend, dat niet anti-humanistisch, en een humanisme, dat niet anti-christelijk was.

Bij de discussie wees ik er op, dat ons land ook een anti-humanistisch christendom kent, alsmede een humanisme dat principieel anti-christelijk is; het zoeken van een grootste gemene deler zou dus wel zeer gevaarlijk zijn, en in de praktijk op een herkerstening neerkomen, hetgeen voor ons onaantvaardbaar is.

Dr. Idenburg repliceerde, dat een keuze noodzakelijk was, daar nihilisme het gevaarlijke alternatief zou zijn; daarbij gaf hij blijk, weinig begrip te hebben van het buitenkerkelijk humanisme, waar hij persoonsvergoddelijkheid, verering van bloed en bodem maar even bij rekende. Deze dingen tonen duidelijk aan, welke misverstanden er nog heersen en hoe nodig het is, dat ons Verbond zich laat horen. Mensen als Van der Leeuw en Idenburg menen het niet kwaad, maar zij roepen machten op die zij niet kunnen bedwingen. Men vergete nooit, dat het christendom in zijn meest consequente vormen totalitair is.

Versterking van ons Verbond, niet alleen kwantitatief, maar vooral ook kwalitatief, is dringend nodig. Wij hebben niet over gebrek aan intellectueel kader te klagen, en toch dient dit element nog te worden versterkt. Wanneer goed wordt duidelijk gemaakt, waarom het gaat en welke waarden op het spel staan, zullen wij stellig nog meer intellectuelen bereid vinden, hun naam aan onze actie te geven. En dit blijft nodig, indien wij gehoord willen worden.

Rotterdam, 9 Nov. 1947.

G. W. HUYGENS.

Kort Verslag Hoofdbestuursverg.

29 November 1947 te Amsterdam.

Na opening door de Voorzitter wordt de publicatie van de Nieuwjaarsbrief aan de orde gesteld. Na vaststelling van de tekst wordt besloten bovendien een toelichting op het beginselprogramma uit te geven en de inleiding, door de Alg. Voorzitter het vorig jaar gehouden op het Congres over Christendom en Humanisme te Utrecht. Het ontwerp affiche van de Heer D. Dooyes wordt met algemene instemming aanvaard. Uit de kring der leden is aandrang uitgeoefend tot deelneming in de kinderuitzending uit Oostenrijk en Duitsland. Besloten wordt hieromtrent met Humanitas overleg te plegen.

WIE DAN LEEFT,
DIE DAN ZORGT!

Dat zegt hij! Maar U? Hebt U reeds een levensverzekering gesloten bij „De Centrale”? Dit is de Maatschappij, die bekendheid heeft gekregen door haar steun aan sociale instellingen en haar eigen sociale arbeid.

Levensverzekering
DE CENTRALE
Arbeiders-Verzekerings-
en Deposito-bank N.V.
Rijnstraat 28 Den Haag

Langs de zelfkant van het geestelijk leven

Het Duitse volk is de weg van Christendom (Luther) gegaan naar het humanisme (Goethe) en van het humanisme naar de bestialiteit (Hitler).

De Protestant, uitgave van de Evangelische Maatschappij.

Hier wordt het humanisme gesteld boven het Christendom.

Het Zeeuwse Dagblad over ons Onderwijsrapport.

De geschiedenis laat zien dat de verering van het hoog-menselijke toch tenslotte in haar tegendeel verkeert en het beneden-menselijke vrije loop krijgt.

De Hervormde Kerk.